

Kiskunsági Nemzeti Park

Két víz köze

- Tűzokok után kapkodnak a sasok
- Hamvas rétihéja - a törékeny talajlakó
- Megújul a Peszéri-erdő, a Kiskunság ékköve

Őszi lapszámunkban átvettük az uralmat a ragadozó madarak. Az aggodalomra okot adó évek után örvendetesen növekszik a rétisasok száma az Igazgatóság működési területén, költetni kezdett a Kiskunságban a parlagi sas is. Ennek a ténynek valószínűleg egy másik, fokozottan védett madarunk, a tűzok már kevésbé örül, hiszen együttélése ezekkel a ragadozókkal nem éppen konfliktusmentes. Két Uniós finanszírozású LIFE projekt keretében tűzokokra és tűzokos területen élő sasokra kerültek nyomkövetők, hogy többek között e fajok egymásra gyakorolt hatásait is vizsgálni lehessen. A speciális táplálkozású kígyászölyvet és a rejtett életmódot folytató hamvas rétihéját is cikktémának választottuk. Előbbi azért, mert bár középhegységi faj, az elmúlt néhány évben egyre gyakoribb lett a Duna-Tisza közén. A címlapunkon is szereplő hamvas rétihéja esetében pedig 2016-ban célirányos felmérésbe kezdtünk, hogy feltárjuk költőhelyeit

és meghatározzuk a szükséges védelmi intézkedéseket. Ezzel persze nem merülnek ki a madaras témák. Az európai madarak egyedszámát tekintve drámai csökkenéssel állunk szemben, és egyre inkább felértékelődik a sérült példányok megmentése, melyben a lakosság is sokat segíthet. Bemutatózik továbbá a jövőre 20 éves Kolon-tavi Madárvárta, ahol Európa legnagyobb hálófelülete segítségével gyűrűzik a madarakat. Ha pedig ősz, nem mehetünk el szó nélkül az évszak egyik leglátványosabb természeti jelensége, a daruvonulás mellett sem. A Szegedi Fehér-tó a hazai daruvonulási útvonal egyik legfontosabb állomása. Hortobágygal egyetemben ez a kelet-európai állomány kiemelt gyülekezési helye. A vonulási időben itt tartózkodó darvak száma meghaladhatja a 30-40 ezret, érdemes hát jelentkezni darulesó túránk valamelyikére. Túravezetőnk segítségével garantáltan nem maradunk le a darvak esti behúzásáról, és sok mindent megtudhatunk életmódjukról is. Programkínálatunk színes, mint az ősz, reméljük találkozunk valamelyik túránkon, előadásunkon vagy éppen a Fehértavi Darvadozáson!

Fotó: Puskás József

Tartalom

3 Rövid hírek 4 Tűzokok után kapkodnak a sasok 6 Kígyászöly – a titokzatos kígyónyelő 7 Hamvas rétihéja – a törekeny talajlakó 8 Megújul a Peszéri-erdő, a Kiskunság ékköve 10 Bajba jutott madarak, avagy a madármentés fontosságáról	11 Jövőre 20 éves a Kolon-tavi Madárvárta és Madárgyűrűző állomás 12 Idegen prérifű terjed a Kiskunságban 13 Darulesen Albert András, természetvédelmi őrrrel 14 Programajánló

Kövessen minket a Facebook-on: www.facebook.com/KiskunsagiNemzetiPark
Impresszum

Kiadja: Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság • Felelős kiadó: Ugró Sándor igazgató • Szerkesztő: Kiss Mónika • Grafika: Szűcs Ferenc
Címlapfotó: Hencz Péter

Fotók: Aradi Eszter, Gilly Zsolt, Hencz Péter, Kalocsa Béla, Kiss Mónika, Kolon-tavi archívum, Kolon-tavi Madárvárta, Kovács András, Kovács Sándor, KNP archívum, Mile Orsolya, Morvai Szilárd, Pataki Zsolt, Puskás József, Turny Zoltán

Elérhetőségeink: Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság • 6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19.,
Telefon: +36 76/482-611, Fax: +36 76/481-074 • E-mail: titkarsag@knp.hu, www.knp.hu

Őszirózsás Böddi-szék

Három őszirózsza faj nyílik a Böddi-szék szomszédságában lévő, egykor a Böddi-székkal egységes, szikes vizes területet alkotó Maka-széken. A Dunatétlen melletti szikeseken a sziki őszirózsza mellett a nagyobb termetű réti őszirózsza és a napsárga virágú aranyfürt is nyílik az ős folyamán. Ez utóbbi nevéből ugyan nem tűnik ki, de az aranyfürt is az őszirózsák nemzetségéhez tartozó faj. A Duna-Tisza között ritka, védett réti őszirózsza többeszes állományát egy tavalyi botanikai felmérésen találta Igazgatóságunk, korábbi előfordulásáról nem volt tudomásunk. A réti őszirózsza a magasabb fekvésű hátaikon, a sziki őszirózsza a szikes részekben tömeges, míg az aranyfürt jellemzően a két rokon őszirózsza között az átmeneti területen helyezkedik el. Hogy miért pont tavaly jelent meg tömegesen a réti őszirózsza, arra az lehet a magyarázat, hogy a kaszálásból kihagyott területre tavaly épp a réti őszirózsza élőhelyére esett, így a háborítatlan gyepterületen a korábban rendszeresen lekaszált növények most nagyobb tömegben kifejlődhettek. Ezért is fontos a mozaikos élőhelykezelés, hogy a szikes puszták eredeti, rendkívül változatos és sokszínű élővilágát fenntarthatassuk.

Visszaszorulóban a veszélyes növény

Egyelőre jól halad a Kiskőrös-Kecel térségében megjelent Szosznovszkij-medvetalp terjedése elleni küzdelem. Ez a többméteresre megnövő özönnövény rendkívül veszélyes, mert bőrrel érintkezve fejti ki mérgező hatását. Tavaly nyáron egy nagyobb, majd később még egy kisebb állományára bukkantunk Kiskőrös és Kecel között. A növény hatalmas mennyiség-

ben tartalmaz furanokumarint, amely a bőrre kerülve erősen fényérzékennyé teszi azt. Ha az érintett bőrfelületet UV-sugárzás éri, kipirosodik, viszketni kezd, és 24-48 órán belül égési sérülésekre emlékeztető hólyagok jelennek meg rajta. Orvosi kezelés nélkül maradandó károsodást okozhat. Irtása így csak megfelelő óvintézkedések mellett történhet, amit még

az is nehezít, hogy rendkívül szívós, gyorsan regenerálódik. A többszöri, erdészeti szárazzógéppel végzett mechanikus és vegyszeres irtásnak köszönhetően a két állomány már jelentősen visszaszorult, de a későbbiekben, a talajban 10-15 évig is csíráképes magjai miatt további beavatkozások is szükségesek lehetnek.

Bikáink megmérettetésén

Igazgatóságunk három magyar szürke szarvasmarha növendékbikája is I. osztályzatú minősítést kapott a tenyészbikák idei bírálatán. A megfelelő bikanevelést és minősítést a Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete felügyeli. Az ő értékelésük alapján kaphatnak a bikák központi lajstromszámot és válhatnak tenyészbikává, mely a fajta fenntartásának záloga. Az Igazgatóság 24. 2016-os évjáratú tenyészbika jelöltet bíráltatott le, melyek egyik része Apajon, Szomor Dezső bikanevelő telepén, másik része Sarródon, a Fertő-Hanság

Nemzeti Park Igazgatóság bikanevelő telepén nevelkedett. A bikaminősítő bíráló bizottság ebben az évben az országból mindössze hét bikának adott I. osztályú minősítést, így különösen örülünk, hogy ebből három a mi tenyésztünkönkől származik. A szemlén sok szempont alapján értékeli a leendő tenyészállatokat. Figyelembe veszik a származását, pontozzák többek között az állat küllemét, mozgását, húsformáit. A hibátlan fajtajelleg alapfeltétel, hiszen csak így őrizhető meg ez a nemzeti értéket képező őshonos háziállatfajta.

Tűzokok után kapkodnak a sasok

A Duna-Tisza közén él a tűzok egyik legerősebb magyarországi állománya. Az eredményes természetvédelmi programoknak köszönhetően a rétisasok száma is örvendetesen növekedik, és már a parlagi sas is költ a Kiskunságban. E három, fokozottan védett fajnak alkalmazkodni kell a mai megváltozott élőhelyi viszonyokhoz és egymáshoz is. Együttélésük nem éppen súrlódásmentes, amelynek lehetséges hatásait egyedi nyomkövetők segítségével is vizsgálják.

A tűzok (*Otis tarda*) 1500-1600 példányos hazai állományának mintegy 40%-a a Felső-Kiskunságban, Bács-Kiskun és Pest megye határában koncentrálódik; a teljes kiskunsági állomány 600-650 egyedet számlál. Sasok tekintetében két faj meghatározó a két víz közén természetvédelmi és vadgazdálkodási szempontból: a rétisas (*Haliaeetus albicilla*) és a parlagi sas (*Aquila heliaca*).

A rétisas, - ami rendszertani szempontból nem sorolható az „igazi sasok” közé, hiszen csüdjének csak a legfelső része tollas - mindig is jelen volt a Kiskunság területén, mint költőfaj, elsősorban a vizes élőhelyek közvetlen környezetében fészkel. Táplálékát elsődlegesen halak és vízi gerincesek (pl. vízimadarak) adják. Állománya az elmúlt évtizedekben megerősödött, a teljes magyarországi állomány ma már több mint 300 fészkelő pár.

A parlagi sas a XX. század második felében megkezdett aktív beavatkozások, valamint a 2002 óta futó LIFE védelmi programok eredményeként csak a 2000-es évek elején jelent meg és fokozatosan terjedt el a Duna-Tisza közén. A faj a védelmi munka kezdetén szinte kizárólag hegyvidéki, hegylábi élőhelyeken költött; ám az első síkvidéki párok megjelenését követően hamar az alacsony fekvésű, táplálékban gazdagabb élőhelyek lettek a faj elsődleges élőhelyei. A Kiskunsági Nemzeti

Park Igazgatóság működési területén az első sikeres költés 2015-ben történt, azóta minden évben nő a fészkelésbe kezdő párok száma; a teljes hazai költőállomány már több mint 200 pár.

Ma már mindkét sasfaj előszeretettel telepszik meg nyílt mezőgazdasági területeken, ahol a táplálék kínálta lehetőségeket olykor egymással konkurálva igyekeznek kihasználni.

A sasok állományának folyamatos növekedése és terjedése, valamint a Felső-Kiskunság tűzokos területei által nyújtott optimális élőhelyi feltételek szinte garantálták, hogy e három fokozottan védett madárfajunk együttes előfordulása állandósulni fog és az együttélés biztosan nem lesz konfliktusmentes.

A változó helyzet megismerésére mindhárom faj esetében a terepi megfigyelések kiegészülnek egyes madarak egyedi nyomkövetésével. Ez az elérhető legmodernebb technológiák alkalmazását jelenti, ami ma már szinte folyamatos megfigyelést tesz lehetővé. Néhány 10 grammos, jellemzően GSM alapú földrajzi helymeghatározó rendszerrel (GPS) ellátott, napenergiával üzemelő eszközök kerülnek a madarakra, amik szinte minden élettevékenységükről, telefonról elérhető információkat adnak, a legkevésbé sem befolyásolva viselőjük mindennapjait.

A kirepülés előtt álló fiókákra a jeladó felhelyezésnek idejére solymászsapkát tesznek, így nyugodtak maradnak.

Számos sasra került már jeladó

A sasok, különös tekintettel a parlagi sas egyedi nyomkövetése a 2000-es évek elejétől folyamatosan történik Magyarországon, változó intenzitással és különböző célok érdekében. Eleinte a fiatal madarak kirepülés utáni mozgásainak megismerése, időszakos megtelepedési területek és új territóriumok felderítése, valamint a különféle veszélyeztető tényezők feltárása volt a cél. Újabban a sasok ellen irányuló bűncselekmények (pl. mérgezéses esetek) felderítésének egyik eszköze lett a jeladózás.

A felnőtt madarak befogása nem egyszerű feladat, de a költések ellenőrzése során a kirepülés előtt álló fiókák viszonylag könnyen jelölhetők.

2015 óta a kifejezetten a tűzok élőhelyeken, illetve azok környezetében fészkelő párok fiókái kapnak így jeladókat osztrák és magyar LIFE programok (www.grosstrappe.at, www.imperialeagle.eu) együttműködéséért, főként a Kiskunságban, a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság és a Mosoni-sík területén. 2018-ban pedig újabb két rétisas és három parlagi sas fióka útját tudjuk követni kirepülésük után a Duna-Tisza közén.

A jeladó olyan, mint egy apró, napelemes hátizsák.

A Felső-Kiskunság tágas, jól belátható pusztái ideális élőhely a tűzoknak.

Idén hat tűzok kapott nyomkövetőt Magyarországon

A tűzokok befogása és jelölése nagyságrendekkel összetettebb feladat, mint a ragadozó madaraké. A zavarást sokkal kevésbé tűrik, a befogott egyedek különösen érzékenyek a befogással és jelöléssel járó stresszhatásokra. Ráadásul a fiókáik nem egy fa jól látható ágán lévő fészekben nőnek fel, hanem a nyílt pusztai környezet magas vegetációjában, mesterien rejtőzködve anyjuk folyamatos felügyelete és oltalma alatt, így már megtalálásuk is komoly kihívást jelent.

Vad tűzokat először 2006-ban jelöltünk Magyarországon, főként annak alátámasztására, hogy megfelelő előkészületekkel és körültekintéssel a jelölés elvégezhető és a módszer által nyert adatok nagymértékben elősegítetik a faj sikeres védelmét. Az akkor „Luca” névre keresztelt öreg madár több mint 10 évig szolgáltatott adatokat és az akkori technológiához mérten rendkívül sok hasznos információ birtokába jutottunk. A mintegy 3000 előfordulási pont összesen 15 fészkelési próbálkozást rejtett, ami rávilágított a faj költési sikerét hihetetlen mértékben befolyásoló negatív tényezőkre, különös tekintettel a mezőgazdasági munkavégzés okozta károokra és a ragadozók okozta veszteségekre.

„A tűzok határon átnyúló védelme Közép-Európában” c. LIFE projekt (LIFE15 NAT/AT/000834) keretében 2018-ban a három legfontosabb, pontosabban a legerősebb állományoknak otthont adó magyarországi tűzok élőhelyen (Mosoni-sík, Kiskunság, Dévaványa)

összesen 6 madár, köztük 2 öreg tojó és 4 fióka kapott egyedi nyomkövetésre alkalmas eszközt.

Előzetes eredmények, távlati tervek

A befogások során és a jelöléseket követően máris olyan információkhoz jutottunk, melyek jól alátámasztják a tűzok-élőhelyek kezelésének gyakorlati megvalósításában a természetvédelmi szempontok szükségességét. Kiderült például, hogy a költőhelyek kaszálatlan területeit még szeptember hónapban is előszeretettel használják a fiókat vezető madarak, így azok jelentősége a becsült hatásoknál jóval erőteljesebb.

Ugyanígy sokkal nagyobb jelentőségű a sasok tűzokokra gyakorolt hatása is, hiszen a jól megfigyelhető zavaró hatás mellett a fiatal madarak időnkénti zsákmányolásával is számolnunk kell.

A ragadozók és zsákmányállatok közötti kölcsönhatás egy rendkívül összetett rendszerben vizsgálándó, így az egyedi jelölések eredményei még hosszabb vizsgálatok mellett is csak számos egyéb tényező figyelembevételével értékelhetők. Mivel természetes, vagy legalábbis természet-közeli rendszerben képzeljük el a védett természeti értékeink hosszú távú védelmét, így a védett fajok közötti kölcsönhatásokat is el kell tudnunk fogadni.

A tűzok esetében a természetes folyamatok ellen ható emberi hatások mérséklése az elsődleges cél. Ezért a 2015 és 2023 között az Európai Unió támogatásával megvalósuló LIFE projektnek része a légvzetékek okozta

ütközéses elhullások számának csökkentése, a tűzok-élőhelyeken tapasztalható intenzív gazdálkodási formák háttérbe szorítása, vagy a vadászható ragadozó fajok (pl. róka, dalmányos varjú) részben antropogén hatásra feldúsult állományának csökkentése.

A sasok esetében a korábbi védelmi intézkedésekkel ellentétben tűzokvédelmi területeken csupán az állományuk változásának nyomon követése a cél, ugyanakkor a negatív antropogén hatások mérséklése (áramutás, mérgezések) az ő esetükben is kiemelt természetvédelmi feladat marad.

Tűzokok és sasok több ezer éve élnek egymás mellett, ám fontos megjegyezni, hogy a két csapat játszmája azonos feltételek mellett zajlott. A tűzokok korábbi végeláthatatlan, nagy kiterjedésű élőhelye mára kritikus méretűvé zsugorodott, és az élőhelyükön megvalósuló gazdálkodás is sokkal kevésbé volt intenzív, mint napjainkban. Az infrastrukturális fejlesztések (légvzetékek, utak és öntözőrendszerek kiépítése, csatornázások, erdősítések, stb.) tovább csökkentették a tűzokok számára alkalmas élőhelyek kiterjedését, így a ragadozók, köztük a védett fajok okozta veszteségek hatásai is felértékelődtek.

Az egyedi jelölések ennek az összetett problémának a minél pontosabb megértését szolgálják, hogy a jövőben hozott döntéseinket, kezelési javaslatainkat jól dokumentált adatokra alapozottan fogalmazhassuk meg.

Lóránt Miklós természetvédelmi területfelügyelő

Jeladóval ellátott tűzok szabadon engedése.

Kígyászölyv – a titokzatos kígyónyelő

A szuggesztív, citromsárga szemű ragadozómadár ugyan első sorban középhegységi költőfaj, de látványa már nem szokatlan a Kiskunság síkvidéki területein sem, ahogy nyár végén egy-egy száraz fa csúcsán üldögél, vagy lomhán szital a puszta felett.

A sas méretű kígyászölyv (*Circaetus gallicus*) nagy feje és citromsárga szemei, valamint széles, alulról hófehér alapon barnán mintázott szárnya különleges látványt nyújt. Nem csak megjelenésében különleges ez a madár, de táplálékspecialista életmódja miatt is. Ahogy neve is mutatja, legfontosabb táplálékát a különféle kígyók adják, így Magyarországon a siklók fajtái (pl. vízisikló, erdei sikló, rézsikló) az elsődleges zsákmányállatai. A kígyók mellett más hullóket (pl. gyíkokat), kétéltűeket, ritkábban kisebb emlősöket, madarakat is zsákmányol. A kígyók fogyasztása miatt a rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*) védelem kapcsán is nagy érdeklődés övezi természetvédelmi körökben, ám az eddigi adatok alapján csak vízisikló és rézsikló fogyasztása nyert bizonyítást a kiskunsági élőhelyein.

Fotó: Kalotás Zsolt

Még a tapasztaltak is nehezen találják a fészket

A költési időben tapasztalható rejtőzködő viselkedéséből adódóan kiskunsági költőállományra 2014-ig jóformán csak találgatások tárgyát képezte. Elsőként a kíváncsiság és a faj szeretete vezetett a költőhelyek felkutatására, ám 2017-től célirányos felmérésekbe kezdett a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság.

A két méter szárnyfesztávolságú madárhoz képest aránytalanul kicsi, az olykor mindössze 50 cm átmérőjű fészkeiket igen jól elrejtik. Még a téli fészkeresés idején is észrevétlenek, tekintve hogy a Kiskunságban szinte kizárólag a még télen is sűrű takarást adó erdei- vagy feketefenyők csúcsában vagy sűrű oldalágain építik. Jellemzően öreg állományokban fészkel és nem ritkán telepített erdőket választ.

A kotló madár meglapul a fészkekben, ha a közelben valaki elhalad és a fióka is szinte észrevehetetlen az avatatlan szemnek. Az etető, vagy eleséget kérő madarak megfigyelése mellett a fészkek környezetében kivédett tollak nyújtanak még némi segítséget annak megtalálásához, ami még így is igazi kihívás a terepi szakemberek számára.

Felkutatását nehezíti, hogy mivel csak egyetlen fiókat nevelnek, ritkábban láthatóak a szü-

A fészket nehéz felfedezni a földről.
Fotó: Turny Zoltán

Pálzabó Ferenc, természetvédelmi őr egy gyűrűzött fiókával. Fotó: Kalocsa Béla

lők a fészeknél zsákmánnyal. Egy-egy etetés hosszú időre elegendő táplálékot nyújt a fióka számára, hiszen a kígyókat nem darabolják fel fogyasztás előtt. A nagyobb kígyókat a fióka nem tudja lenyelni, így előfordul, hogy a kígyó elejét már félig megemésztette, míg a farka még mindig kilóg a fészkekben lapuló és valószínűleg cseppet sem éhező madár csőréből. A Kiskunságban összesen hét revír ismert, amiből öt a Kiskunsági, kettő a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság területén került elő. Mára valamennyire tisztázódott a faj Duna-Tisza közti státusza, illetve a faj költését veszélyeztető tényezők is részben ismertté váltak. A fészkek pontos helyének ismerete nélkül,

különösen a nem védett területeken költő párok esetében a tájidegen fenyőfélék kevésbé természetbarát és gyakran felügyelet nélküli kitermelése nagy kockázatot rejt.

2017-ben több eset is rávilágított, hogy a nyári viharok kiemelt veszélyt jelentenek a költés sikeressége szempontjából. Egy új pár felfedezése a fészkekből kisodródott fióka megtalálásának az eredménye volt, míg egy másik, korábban szintén ismeretlen párnál a földön találtuk meg a fészket, ám szerencsére azt a fióka még időben elhagyhatta.

Őrs még csavarog a világban

2017-ben a legrégebben ismert kiskunsági pár fiókája egyedi nyomkövetőt kapott a „Ki-emelt jelentőségű természeti értékek megőrzése a Turjánvidék Natura 2000 terület déli részén” című LIFE+ pályázat keretében, míg 2018 nyarán két fiókat jelöltünk meg távolról is leolvasható kék színű gyűrűvel.

Az eltelt időszakban már most számos érdekes adat született, hiszen az egyedi nyomkövetővel felszerelt madár nem a Száhel-övezetben, a hazai kígyászölyvek feltételezett telelőhelyén telelt, hanem az Arab-félszigeten. A teljes nyarat Anatóliában töltötte, ám jelenleg ismét dél felé tart, hogy megkezdje második telelését.

Reményeink szerint az Őrs névre keresztelt jeladós fióka harmadéves kora után visszatér a térségbe, ahol mozgásaival rávilágít az egyes területek természetvédelmi jelentőségére és talán elvezethet még ismeretlen költőpárokhoz is, amikor táplálékszerzés céljából, vagy bármilyen más okból a környékbeli párok revírjében tesz látogatást.

Lóránt Miklós, Turny Zoltán

Hamvas rétihéja – a törékeny talajlakó

A rejtett életmódú hamvas rétihéjának a Felső-Kiskunságban él a legnagyobb hazai állománya. Három éve célirányos felmérésbe kezdtünk a költőhelyek alaposabb feltárása érdekében, hogy pontosan meg lehessen határozni azokat a területeket, ahol védelmi intézkedésekre van szükség.

A fokozottan védett hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) a nyílt mozaikos élőhelyek, gyepek és szántóterületek ragadozó madara. Míg a kecses röptű hím világos hamuszürke színe nem tipikus ragadozó megjelenést kölcsönöz a madárnak, addig a tojó alapvetően barnás színezetű. Ez az ivari kétalakúság (szexuális dimorfizmus) nem a véletlen műve, hanem a sikeres költés záloga. A faj ugyanis a talajon fészkel, így a kotló madár megfelelő álcázása egyben a fészkek elrejtését is eredményezi. A szinte tökéletes rejtés ellenére a sűrű sásos növényzetbe vagy a különféle termesztett növénykultúrákba (gabonafélék, lucerna, borsó, stb.) épült fészkek gyakran esnek a mezőgazdasági munkák, vagy a ragadozók áldozatává, így csak kevés pár tud ténylegesen fiókat nevelni. Kedvelt költőhelyei a magas fűvű turjánok, ahol a fészkek környezetében kiülési lehetőség (bokrok, határkarók, stb.) is található. Az ezredforduló környékén, a faj bekövetkezett országos állománycsökkenése után jelenleg 30-90 pár közt mozog a hazai állomány.

A Felső-Kiskunság területein az egykori tőzgyűjtők tevékenységéből kifolyólag már az 1930-as évektől ismert a fészkelése. Az utóbbi években mindössze 25-30 párt ismerünk és ezeknek is csak kis része nevel ténylegesen fiókat. Ezzel együtt jelenleg a kiskunsági a legerősebb ismert állomány az országban, igaz, egyben a legjobban felmért is.

A felmérést erősen megnehezíti a faj rejtett életmódja. Tavaszi nászrepülése során még könnyen megfigyelhető amint a párok a magasból gyors keringésekkel alázuhannak, vagy a levegőben a hím az udvarlás részeként táplálékot dob át a tojónak, ám a fészkeképítés után hamar lecsökken látványos aktivitásuk.

Ilyenkor főként a táplálékért járó hím látható, ami feltűnő tollazata ellenére is igencsak el tud tűnni, még az őt védeni igyekező természetvédezők elől is.

Felismerve a faj védelmének problémáját és a rejtett életmódból adódó nehézségeket, a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság 2016-tól célirányos felmérésbe kezdett Turny Zoltánnal, az MME hamvas rétihéja országos fajmegőrzési koordinátorának bevonásával az ismert, de kevés adattal rendelkező tradicionális költőhelyek alaposabb feltárása érdekében.

Az elmúlt három év során sok egyéb hasznos megfigyelés mellett egy rendkívül összetett és időigényes feladat eredményeként meghatároztuk a legjelentősebb költőterületeket és az ott tapasztalt főbb veszélyeztető tényezőket. Az új előfordulási és fészkelési helyek meghatározásával a faj kiskunsági helyzete lépcsőről lépésre kezdett kirajzolódni és a korábban csak sejtett költőhelyek állapotáról fokozatosan tisztult a kép.

Az eredményekből tisztán látszik, hogy a Felső-Kiskunság pusztáin és turjánosaiban, a Kiskunsági és a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területének határán koncentrálnak az egyik legerősebb hazai állomány, emiatt a faj védelmében szükséges a korábbinál nagyobb szerepet vállalni az érintett igazgatóságoknak.

Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a több éve nem használt, már cserjésedő lapterületeken és pusztai nádfoltokban költ leggyakrabban, emellett jól bevált fészkelőhelyeire rendszeresen visszatér, így a védelmi intézkedések jól meghatározható helyeken összpontosíthatók. A költőhelyek változó tulajdonviszonyai, a szélsőségesen változó vízállapotok, az özőnővények intenzív terjedése, a nem megfelelő élőhely-kezelés, valamint a tojásokra és fiókákra veszélyt jelentő ragadozók (vörös róka, aranykakás, vaddisznó) erősödő állományai a rétihéjék költési sikerét gyakran negatívan befolyásolják. Mindemellett joggal bízhatunk abban, hogy a tradicionális költőhelyekre összpontosított védelmi intézkedések sikeres megvalósítása elegendő lehet az állomány megőrzéséhez.

További információk:
facebook.com/Hamvasrethijavedelem/

Lóránt Miklós, Turny Zoltán

A hím világos hamuszürke, a tojó pedig barnás színű.
Fotó: Kovács András, www.raptorimages.hu

Pihenő öreg tojó, rovarokban gazdag parlagon. Fotó: Turny Zoltán

Öreg hím a fészkek közelében. Fotó: Hencz Péter

Fiókák egy lucernatáblán körbekerített fészkekben. Fotó: Hencz Péter

Megújul a Peszéri-erdő, a Kiskunság ékköve

Bács-Kiskun megye északi határán, a Kunpeszér mellett található Peszéri-erdő hazánk egyik legszebb homoki erdőssztyepp élőhelye. Ahhoz, hogy a jövő generációi is élvezhessék ezt a páratlanul értékes területet, társadalmi, gazdasági és természetvédelmi szempontból is fenntartható pályára kell állítani az itt folytatott erdőgazdálkodási, erdőkezelési és egyéb tevékenységeket.

Miért fontosak a biológiai sokféleség megőrzése során az erdőssztyepp és mik azok az ökoszisztéma szolgáltatások, amelyek mindannyiunk életére nagy hatással vannak? Ezekre a kérdésekre is keresi a választ az az Unió támogatású Life projekt, amely 2017 augusztusában indult.

Az OAKEYLIFE nevű projekt a meszes homoki erdőssztyepp-komplex ökoszisztéma-szolgáltatásainak helyreállítását tűzte ki célul a Peszéri-erdőben, amely kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területként a Natura 2000 hálózat részét képezi.

Mi az erdőssztyepp és miért fontos számunkra?

Az erdőssztyepp egy olyan növényzet típus, amelyben egyaránt megtalálhatók a fás vegetáció elemei (erdők, cserjések) és fátlan élőhe-

lyek (azaz gyepek, amelyeket a mi kontinentális jellegű klímánkon sztyeppeknek nevezünk), valamint ezek különböző típusú átmenetei. Az erdőssztyeppekre természetes körülmények között a mozaikosság a jellemző, azaz a fás és fátlan területek és azok határai lassú de folyamatos változásban állnak. Ezek az élőhelyek a fajokban leggazdagabb természeti rendszerek közé tartoznak, így a biológiai sokféleség megőrzésének, fenntartásának fontos színterei. Számos növény- és állatfaj kizárólag ezeken az élőhelyeken fordul elő. Ezen kívül az erdőssztyepp nagyban változatos módon járulnak hozzá az ember életfeltételeinek biztosításához, különböző ökoszisztéma szolgáltatásaikon keresztül.

Mit ad nekünk a természet?

Az ökoszisztéma szolgáltatások lefedik mindazokat a javakat, amit a természeti rendszertől kap az emberiség. Ezen javak egy része mindenki számára jól érthető és értékelhető, azonban a legtöbb szolgáltatást úgy vesszük igénybe, hogy nem is tudunk róla – és csak akkor derül ki számunkra, hogy mennyire fontos volt, amikor elvesztettük.

Az ellátó típusú ökoszisztéma szolgáltatások (pl. a tűzifa, a különböző felhasználású ipari fák, a fogyasztható vadgyümölcsök, a gyógynövények vagy a takarmányszéna) olyan javakat fednek le, amelyeket közvetlenül el tudunk fogyasztani, vagy fel tudunk használni. A piac ezeknek a szolgáltatásoknak az árát jól szabályozza. A Peszéri-erdőben az ellátó típusú szolgáltatások formájában évente kb. 100.000.000 Ft érték keletkezik.

A spirituális ökoszisztéma szolgáltatások (a szép tájkép, a szemet gyönyörködtető termé-

zeti jelenségek, a látványos történések, pl. a madárvonulás) biztosítják a szellemi, illetve lelki feltöltődést. Ezeknek a szolgáltatásoknak a piaci értéke a szép tájak esetében általában eléri és meg is haladja az ellátó típusú szolgáltatások értékét, habár meghatározni sokkal nehezebb annál.

A fekete gólya hazai populációja csak az öreg erdőkkel és a vizes élőhelyekkel együtt őrizhető meg. Fotó: Morvai Szilárd

Legkevésbé a **szabályozó-fenntartó típusú ökoszisztéma** szolgáltatások valós értékével vagyunk tisztában. Nagyon változatos szolgáltatások tartoznak ide. **Az erdők és a gyepek hozzájárulnak például a klíma stabilizálásához**, azaz a klímaváltozás negatív hatásainak mérsékléséhez. De számos egyéb példa tudná érzékelteni, hogy a szabályozó-fenntartó típusú szolgáltatások értéke nagyságrendileg haladja meg az előző két csoportba tartozókat.

Sok a tennivaló a Peszéri-erdőben

A Peszéri-erdő hazánk egyik legértékesebb, fajokban leggazdagabb része. Számos fajnak itt található meg a legnagyobb Duna-Tisza közí, vagy éppen hazai állománya, melyek fennmaradását számos veszélyeztető tényező fenyegeti. Ezek közül a legjelentősebb az inváziós fajok terjeszkedése és azok ökoszisztémákat romboló hatása.

A Peszéri-erdőben előforduló homoki tölgyesek a legveszélyeztetettebb természetes erdőtársulásnak számítanak Magyarországon.

Az erdőssztyepp tölgyestársulások uralkodó fafaja egyértelműen a kocsányos tölgy.

Projektünk keretében a természetmegőrzési terület teljes kiterjedésében (több, mint 1600 hektáron) **viasszorítottjuk a legjelentősebb in-váziós fajokot** (nyugati ostorfa, kései meggy, bálványfa, zöld juhar), illetve a tájidegen fafajok egyes állományait őshonos fafajokból álló állományokra cseréljük.

Az elvégezni kívánt tevékenységekkel a kiemelt jelentőségű élőhelyek (eurosszibériai erdőssztyepp tölgyesek, Pannon homoki borókás-nyárasok, Pannon homoki gyepek) kiterjedése nőni, természetvédelmi helyzete pedig javulni fog.

A természetvédelmi szempontból legjelentősebb (és helyi szinten a legvesélyeztetettebb) növényfajok esetében – mint például a homoki nőszirmos és a mocsári kardvirág – a helyreállított területeken új állományokat hozunk létre. Így nem csak az itt található populációjuk fog növekedni, hanem összességében is javul majd ezen fajok természetvédelmi helyzete.

Olyan beavatkozásokat is végzünk, amelyekkel bizonyos közösségi jelentőségű állatfajok (pl. tövisszűrő gébics, díszes tarkalepke) élőhelyeinek kiterjedését növeljük. Ide tartozik például a fajgazdag, strukturált (lépcsőzetes) erdőszegélyek kialakítása.

A beporzó szervezetek védelme, és táplálkozó-területeik kiterjedésének növelése érdekében a helyreállított területeken **pillangós növényekben gazdag gyepszintet alakítunk ki.**

A Peszéri-erdőben és környezetében több száz virágos növényfaj található, amely számos méhcsalád számára biztosít táplálékot.

Ahol arra lehetőség van, olyan erdészeti beavatkozásokat végzünk, amelyekkel az Alföldön általánosan elterjedt, mesterséges felújításra alapozott erdőgazdálkodás helyett **természetes folyamatokra épülő (sarjzattal és helyben hulló magokból felújítható, talajbolygatással nem járó) erdőgazdálkodási formákat vezetünk be.**

A projekt különböző kommunikációs tevékenységeinek keretében az erdőssztyepek értékeire és azok fenntartható hasznosítására is szeretnénk felhívni a különböző csoportok figyelmét. A megszerzett tapasztalatokat tanulmányok, ajánlások formájában fogjuk megosztani, közzé tenni.

A projekt az Európai Unió és az Agrárminisztérium társfinanszírozásában valósul meg, a KEFAG Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt., a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület együttműködésében. Részletes információért látogasson el a www.oakeylife.hu honlapra.

Dr. Vadász Csaba, Dr. Bárány Gábor, Abonyi Anita

A Peszéri-erdő teljes fakészlete 460.621 m³. Ennyi faanyagot közel 16 ezer vasúti vagonnal lehetne elszállítani, a szerelvény Kumpeszértől egészen Győrig érne.

Mocsári kardvirág

Alföldünk legjobb állapotban megmaradt rétsztyeppjeinek, illetve üde erdőssztyeppjeinek növényritkasága a mocsári kardvirág.

Díszes tarkalepke

A díszes tarkalepke a fajgazdag, keményfás ligeterdők szegélyeihez kötődő lepkefaj. A Duna-Tisza közén napjainkra már csak néhány populációja maradt fent, egy példány eszmei értéke 50.000 forint.

Bajba jutott madarak, avagy a madármentés fontosságáról

is jelentős mértékben hozzájárulnak számos állatfaj állományának a csökkenéséhez és ezzel előbb-utóbb a végleges eltűnéséhez. Németországban például 12 év alatt (2005 és 2017 között) 15%-kal csökkent a helyben szaporodó madárállomány mérete – ez mintegy 12,7 millió költőpár eltűnését jelenti. Franciáországban pedig az elmúlt 15 év alatt kb. 30%-kal csökkent a madarak állománya (bizonyos fajok esetében ez az arány a 60%-ot is meghaladta). Ez a folyamat persze egész Európában jellemző. Az Európai Unió által összegyűjtött adatok szerint a mezőgazdasági területeken 1980 és 2010 között 300 millióval csökkent a költő madárpárok száma, ami 57%-os visszaesést jelent.

A dodó követői

Régóta ismert tény, hogy az ember tevékenységével akár közvetlenül is kiválthatja bizonyos fajok kipusztulását. A történelmi időkben is előfordultak ilyen esetek (pl. új-zélandi óriásmoa, madagaszkári elefántmadár), de nem kell ennyire visszamennünk az időben. A túlzott vadászat és gyűjtés emblematikus példái a 17. században kihalt mauritiusi dodó (*Raphus cucullatus*), az Atlanti-óceán északi részén található kis szigeteken valaha nagy számban költő, de a 19. században kiirtott óriásalka (*Pinguinus impennis*) vagy az Észak-Amerikában egykoron milliós csapatokban mozgó, de a 20. századra kipusztított vándorgalamb (*Ectopistes migratorius*). A felsorolást persze még hosszan lehetne folytatni, már csak azért is, mert ezek a folyamatok napjainkban is tartanak. Egy friss tanulmány szerint csak ebben az évtizedben már nyolc madárfaj pusztult ki a vadonban. Közéjük tartozik a „Rio” című animációs filmből sokak által ismert brazil papagájfaj, a Spix-ara (*Cyanopsitta spixii*) is, amelynek azonban fogságban még vannak élő példányai. Kevésbé szerencsés a Hawaii őshonos pouli-gyapjasmadár (*Melamprosops phaeosoma*), a braziliai pernambucói törpekuvík (*Glaucidium mooreorum*) vagy Moorea-szigeti nádiposzáta (*Acrocephalus longirostris*), ezeknek a fajoknak ugyanis már fogva tartva sincsenek élő egyedeik.

Veszélyben Európa madarai

Nagyot tévedünk azonban, ha azt hisszük, ezek a folyamatok csupán a világ távoli szegleteiben zajlanak. A káros emberi hatások Európában

példányokig sokféle szituáció és sok faj egyede szerepel. 2017-ben az Igazgatóság szakemberei ily módon közreműködtek réti sasok, vándorsólymok, kabasólymok, egerészölyvek, vörös vércsék, fekete- és fehér gólyák, csókak, vetési varjak, sarlósfecskek, tengelicek, zöldikék, fekete- és énekes rigók, nagy fakopáncsok, töviszúró gébicsek, gyöngybaglyok, erdei fülesbaglyok, kuvíkok, törpegémek, nagy kócsagok, szürke gémekek, dankasirályok vagy éppen darvak mentésében is. Ezeket a madarakat a kollégák a lehető leghamarabb begyűjtik és a madarak ellátására kiképzett (pl. vadasparki, állatkerti, állatkórházi, stb.) szakemberekhez továbbítják, akiknél azután a megfelelő ellátásban részesülhetnek.

Drasztikusan csökkent Európában a vonuló madarak egyedszáma.

A hazai fecskeállomány 50%-kal csökkent az ezredforduló óta.

Ez a jelenség Magyarországot sem kerüli el. Hazánkban a mezőgazdasági területeken az elmúlt 20 évben mintegy 30%-kal csökkent a madarak biomasszája, sőt bizonyos fajok (például réti tücsökmadár) esetében akár 78%-kal is csökkent a költő párok állománymérete. Ezeknek megfelelően a faji szintű, valamint az élőhelyeket érintő védelem mellett lassan egyre nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon akár az egyed szintű védelem is.

Vadállatmentés lakossági segítséggel

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai is évről-évre egyre több olyan esettel találkozhatnak, amely során bajba jutott és segítségre szoruló madarakat kell sürgősen ellátniuk, biztonságba szállítaniuk. Az esetek között a fészekből kiesett fiókáktól az áramütött madarakon át, a mérgezést vagy gázolást szenvedő

Ebben a munkában a lakosság szerepe is igen jelentős, hiszen ők azok, akik nagyobb eséllyel találhatnak rá a segítségre szoruló madarakra. Aki sérült, bajba jutott vadállatot lát, értesítse az illetékes nemzeti park-igazgatóságot. A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság működési területén hívja a Természetvédelmi Őrszolgálat ügyeleti számát: +36 30 555 6171. Ezen a számon az ügyeletes kolléga naponta 8:00-20:00 óra között fogadja a természetvédelmet érintő, közérdekű bejelentéseket. A természethez és környezetünkhöz felelősségteljesen hozzáálló és a munkánkat segítő emberek közreműködését ezúton is köszönjük!

Enyedi Róbert
zoológiai referens

A mentett, felgyógyult madarakat elengedés előtt mindig meggyűrűzzük. A képen kuvík látható.

A felgyógyult vörös vércse szabadon engedése.

Jövőre 20 éves a Kolon-tavi Madárvárta és Madárgyűrűző állomás

A Kolon-tó a Duna-Tisza köze legnagyobb édesvízi mocsara, ezért rendkívül fontos költő- és vonulóterület a nádas-hoz kötődő madarak tömegei számára. Indokolt volt hát 1999-ben, hogy a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság megalapítsa a Madárvártát Izsákon. Életre hívásának fő célja a költő és vonuló madarak monitorozása és bemutató madárgyűrűzéseken keresztül a térségben élő fiatalok, érdeklődők szemléletformálása volt. A két évtizede működő állomást a nemzetipark-igazgatóság a Kiskunsági Madárvédelmi Egyesülettel közösen üzemelteti.

A Madárvárta épülete.

Évente 10-15 ezer madarat gyűrűznek itt

A Madárvártán az „élet” a tél elmúltával már korán, általában március folyamán beindul. Ebben az időszakban a tavaszi madárvonulás és a folyamatosan érkező költőállomány nyomon követése a cél. Ilyenkor állítjuk fel a Kolon-tavat kelet-nyugati irányban átszelő Alsó-Matyói töltésen a hálósort, mely 1600 méteres hosszával Európa leghosszabb hálófelülete. A vizsgálatokat kéthetente végezzük a tó teljes keresztmetszetén, így július elejére – a kutatási sorozat végére – pontos képet kapunk az aktuális év költőállományainak alakulásáról. Ezt követően július 10-től 15 napon keresztül minden hajnalban folyamatosan jelöljük a madarakat a teljes hálósoron. Ez a kutatás nagyon nagy szervezést igényel és nagyszámú önkéntes segítő bevonásával végezzük. Ebben a rövid időszakban gyűrűzzük meg a legtöbb madarat a Kolon-tavon, az első napokban ez akár a napi 700-900 példányt is elérheti. A vizsgálat célja, hogy a tó nádi énekesmadarainak költési sikerét megállapítsuk. Július 25-e után a hálósor egy részét lebontjuk és az első 600 méteres szakaszon folytatjuk a kutatást, hogy az ebben az időszakban kezdődő kóborlást és őszi madárvonulást nyomon követhessük.

A Madárvárta címerállata a fülemülesítke.

A nádi énekesmadarak vizsgálata mellett minden évben meggyűrűzzük a Kolon-tó körüli települések fehér gólya fiókáit. Ezt az eseményt korábban meghirdetjük, ezzel lehetőséget adva az érdeklődőknek a gólyákkal való „találkozásra” és a gyűrűzés megtekintésére is.

Egy másik kiemelt feladatunk a lappantyú gyűrűzési program. A Madárvárta szomszédságában lévő Bikatorok homokbuckáiban és ültetett fenyveseiben kijelölt mintaterületen minden év májusában megkezdjük a lappantyúk jelölését, majd júliustól egy standard hálóállásban folytatjuk egészen szeptember végéig.

Számos országban fogtak már vissza itt gyűrűzött madarakat.

A fülemülesítké nyomában a Balkánon

A Kolon-tavi Madárvárta címermadara a fülemülesítke, melyet az Európai Unió, mint kiemelt természeti értéket, Natura 2000-es jelölőfajként tart számon. Ennek a 10 gramm körüli apró énekesmadárnak egyik legnagyobb Kárpát-medencei állománya a Kolon-tónál fészkel, így a faj kutatása és védelme, állományának monitorozása kiemelt feladatot jelent számunkra. Ezért a Madárvártán végzett vizsgálatokon túl egy nemzetközi vonuló- és telelőhely kutatás koordinálását is felvállaltuk. Ennek keretén belül az elmúlt másfél évtizedben közel negyven expedíciót szerveztünk a Balkán-félszigetre.

Aktív közösségi élet

A szakmai program mellett a Madárvárta nyitva áll az érdeklődők számára is. Előre egyeztetett időpontokban osztályok, csoportok fogadására is van lehetőségünk. Évente több száz fiatal, iskolások és óvodások vesznek részt programjainkon. A látogatók legnagyobb része április és június között érkezik a Madár-

vártára. A bemutató gyűrűzés megtekintése után rövid sétával elérhető a közeli kilátó torony és egy - néhány éve élőhely rekonstrukció keretén belül kialakított - több hektáros, tündérrózsákkal borított nyílt vízterület is. A csoportok mellett természetesen egyéni látogatókat, családokat, érdeklődő fiatalokat is szívesen fogadunk. Lehetőséget biztosítunk a természetszerető középiskolások számára a kötelező közösségi munka Madárvártán való elvégzéséhez is.

Egy ilyen nagyszabású és évtizedeken átívelő kutatási program természetesen nem képzelhető el önkéntesek segítségével, támogatása nélkül. A Madárvártán kialakult közösség tagjai

Ritka vendég a Mediterrániumból a berki poszáta.

végzik a kutatási munka legnagyobb részét, de egy-egy nagyobb feladat végrehajtásához az ország minden pontjáról érkeznek madárszok a Kolon-tóhoz.

A Kolon-tavi Madárvárta munkáját Facebook oldalunkon bárki nyomon követheti.

Információ, csoportok jelentkezése:
Németh Ákos, birdingklub@gmail.com,
+36-20/429-5102

Megközelítés: Izsákról vagy Soltszentimréről a sárga sáv jelzésű turistaúton
(GPS: 46° 46' 8,879" 19° 19' 44,932")

Németh Ákos

A hálóból kiszedett madarak vászonszakokban várják a gyűrűzést.

Idegen prérifű terjed a Kiskunságban

Fotók: Aradi Eszter

Az elmúlt nyár meglepő fejleményeket tartogatott a 2016 végén észlelt, és 2017 folyamán meghatározott észak-amerikai fűfélé, a *Sporobolus cryptandrus* kapcsán. A szórványos elterjedésének gondolt faj jóval gyakoribbnak bizonyult a 2018-as adatok alapján.

Török Péter, a Debreceni Egyetem kutatója Debrecenben néhány tövet talált 2015-ben, és 2016–2017 folyamán a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság is kizárólag egyetlen, Kiskunhalas melletti állományát ismerte. Úgy tűnik azonban, hogy a növény észrevétlenül, mondhatni fű alatt, jóval nagyobb területet hódított meg az elmúlt években – illetve állományainak számát és méretét tekintve elképzelhető, hogy inkább évtizedekben.

Szőrös hónaljú fűfélé

A *Sporobolus cryptandrus* számos fűféléhez hasonlóan nem kifejezetten látványos, vagy szemet gyönyörködtető faj, a parkokban, kiskertekben egyre gyakrabban ültetett díszfűvekkel, sásokkal történő összevetésben kétségkívül alulmarad. Akár 1 m magasra is megnőhet, levelei keskenyek, a szárral együtt sötét-, vagy sárgászöldek. Laza, piramis alakú, apró füzérkékből álló, törékeny, kékeszöld virágzata gyakran ki sem bomlik, hanem részben vagy egészében beburkolja a levélhüvely. A növény egyetlen díszje az egyben a határozását is segítő szőrkoszorú, amelyet a kb. 0,5 cm hosszú fehér szőrök képeznek a levélhónaljakban, és amelyek napsütésben messziről világíthatnak. A *Sporobolus cryp-*

tandrus későn, május táján indul növekedésnek, virágzása július végére, augusztusra esik. Az idősebb tövek akár 30-50 virágzó hajtást is fejleszhetnek, amelyek mindegyikén több virágzatot nevelnek – melyek mindegyike több ezer magot is tartalmazhat. A növény gyökere erőteljes, sűrű, a laza talajban mélyre hatoló bojtos gyökérzet.

Szaporább, mint gondoltuk

Az őshazájában, Észak-Amerikában a magas fűvű préríkre jellemző, de kavicsos hegylábakon, utak mentén is előforduló növény a Kiskunságban a zavartabb, megnyíló laza homokfelületeken számára kedvező körülményekre lelt. Kiskunhalas külterületén nagyobb állományait észleltük a települést Tázlárrel összekötő „Olajos út” menti tűzpáztákon (itt a növény elterjedése Harkakötöny és Tázlár külterüle-

teket is érinti). Kiskunhalastól északra számos ponton is megjelent, beleértve a Pirtói Homokbuckás Természetvédelmi Terület egyes, széli helyzetű részeit is, továbbá Imrehegy déli részén is több populációját észleltük. A növény azonban nem csak Kiskunhalas környékén van jelen. Kecskemét-Úrihegy mellett is megtalálta kollégánk, ami arra utal, hogy a Kiskunság homokterületein bárhol jelen lehet, csupán relatíve jelentéktelen külseje, felületes szemléző számára hazai fajokkal való téveszthetősége okán kerülte el figyelmünket a faj jelenléte és terjedése. És ez egyben azt is valószínűsíti, hogy számos, eddig nem észlelt populációja bújhat még meg a Kiskunságban, vagy akár az Alföld egyéb tájegységein is.

A faj hazai megjelenésének eredete ismeretlen. A most ismertté vált előfordulásait megelőzően 1927-ben dokumentáltak egy tövet Győr közelében, majd egészen napjainkig eltűnt a növény. Európában elsősorban közlekedési csomópontokban (kikötők, vasúti átrakodó állomások), és olaj- illetve gypjúgyárak környezetében került elő – nagyrészt haszonnövények magszállítmányai közé keveredve, majd onnan kiszabadulva indult növekedésnek. A kiskunsági állományok elhelyezkedése, sűrűsége alapján úgy tűnik, hogy a kiinduló pont Kiskunhalas térsége lehetett, de ennél pontosabban nem meghatározható, honnan indulhatta hódító útjára.

Noha a faj már a 20. század első felében megjelent Európában, és azóta is vannak szórványadatai, a jelenleg rendelkezésünkre álló

adatok alapján egyelőre ritkának tekinthető a kontinensen, mindössze néhány elszórt populációja ismert. Kizárólag Volvograd mellett terjed erőteljesen. Ugyanakkor a faj meghonosodott Dél-Amerika déli részén is, az ottani pampák jellemző fajává vált, ami az oroszországi terjedésével, és itthoni viselkedésével együtt arra utal, hogy a közeljövőben jóval gyakoribbá is válhat.

Kiszoríthatja az őshonos növényeket?

Az egyelőre nehezen megjósolható, hogy a zavart élőhelyekről kiindulva meghódítja-e a természetes élőhelyeket is, vagy terjedése elsősorban a bolygatott felszínhez fog kötődni a jövőben is. Terjedőképessége, magprodukciója, aszálytűrése alapján az tűnik valószínűbbnek, hogy csupán idő kérdése, hogy a megerősödött út menti állományait ugródesztraként használva megjelenjen értékes, fajgazdag élő nyílt homokpusztagyepjeinkben. Hogy ez együtt jár-e majd hazai fajok visszaszorulásával, tudja-e majd dominálni a homoki gyepi növényközösségeket, ugyancsak bizonytalan – de valószínűnek tűnik, hogy újabb, az őshonos, védendő gyepjeinket, és annak fajait veszélyeztető inváziós növényt ismertünk most meg.

Aradi Eszter, botanikai referens

Darulesen Albert András, természetvédelmi őrrrel A madárvonulás dél-alföldi ünnepe

Száraz koppanással hullik egy-egy dió a fáról, azután már csak az őszi levelek zörögnek néha, ha a bokrok árnyán feketerigó keresgél. Csend van a határban, napsugaras őszi csend. A tarlott szőlőtőkék során túl, a kis nyárfaerdő tartja még az árnyékot, de itt is, ott is lekereng néhány levél, vastagszik lassan a föld téli takarója. Nem menekül már az ember a forróság elől a fák hűvösébe. Jobban esik az erdő déli oldalán elterpeszkedő langyos napsütés. Gondolatainkba merülve, csöndesen toporgunk a partra hajló nagy fűz takarásában, és begombolkozunk, hiszen elment már a nap melege, hűvös párájt sóhajt a tó. Megkésztet fecskék kis csapata „dolgozott” még az imént fölöttünk – némán cikáztak a vacsorára való után, de most már eltűntek. Éjszakázni húzódtak a nádasba, és utánuk nézve talán érthetővé válik, miért gondolták évszázadokig az emberek, hogy a fecske télire a mocsarak iszapjába bújik telelni. Eltűnt már a vöröslő napkorong valahol messze, nyugaton. Már-már minden mozgás elcsendesedik, amikor észak felől, a sűrűs-

dő homályból meghalljuk az első daruszót! A nagy madarak magasan hullámszó pántlikája gyorsan közeledik. Ahogy ereszkedve fordulnak egyet a tó fölött, mintha csak megbeszélnek a halastó alkalmasságát – egymás szavába vágva krúgatnak, közbe-közbe a fiatalok éretlen cérnahangja hallik. Megjöttek hát! Kezdődik a késő őszi Fehér-tó látványos mindennapi csodája, az esti daruhúzás!

A Szegedi Fehér-tó mindig is fontos állomása volt sok madárfaj vonulási útvonulának. A darvak „légi országútja” mégis csak néhány évtizede érinti. Az 1980-as évek óta egyre nagyobb számban jelennek meg a Tisza menti élőhelyeken is. A szántóföldeken táplálkozó darvak a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet vizes élőhelyein éjszakáznak évről-évre növekvő létszámban. A pusztaszeri Büdös-szék, és a Szegedi Fehér-tó természetvédelmi oltalom alatt álló tömedrei biztonságos pihenőhelyet jelentenek számukra. Az itt tartózkodó darvak létszáma november közepén már 30-40 000-es létszámmal tetőzik! E rendkívüli természeti

látványosság széles körű megismertetésére, a természet értékeinek, a természetvédelem fontosságának bemutatására hivatott esemény a Fehértavi Darvadozás, a madárvonulás dél-alföldi ünnepe.

A Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetben kirándulva számos lehetőség adódik a darvak önálló megfigyelésére is. E madarak legnagyobb tömegben napközben a Tisza menti szántókon táplálkoznak. Az Országos Kék Kör nyomvonalán, a Sándorfalva és Ópusztaszer között húzódo erdőben túrázva érdemes itt-ott a fák közül kelet felé kilesni. Sokszor alig néhány kőhajításnyira legelésznek a nagy, szürke madarak. Nagyon éber madarak! Csak óvatos, csendes mozgás esetén nem riadnak fel. Napnyugta idején Sándorfalva körül bárhol megállhatunk egy facsoport takarásában – a sok-sok ezernyi daruból néhány csapat bizonyára a közelünkben fog az éjszakázó helye felé repülni.

Albert András

Az őszi égbolt másik látványossága a „V” alakban vonuló vadlúdcsapatok. Hazánkban költő faj a nyári lúd, a többi, ilyenkor nálunk látható lúdfaj, mint például a nagy lilik, az északi tundrákról érkezik. A vonuló csapatok a biztonságot nyújtó tavakon, folyók mellékágain töltik az éjszakákat, ahol több ezren, vagy akár több tízezeren összegyűlhetnek. Innen járnak ki a környező területekre táplálkozni. Tartós fagy és hó esetén továbbállnak délre, de enyhébb teleken akár végig hazánkban maradhatnak.

A Kiskunsági Nemzeti Parkban az 52-es főút mellett, Fülöpszállás és Szabadszállás között, Kelemen-szék és Zab-szék szikes tavain láthatunk nagyszámú libacsapatokat. A 42. km szelvényénél, a Kígyósi Csárdánál parkolva, a csárda mögött terül el Zab-szék, a főút másik oldalán pedig Kelemen-szék. Utóbbi elérhető az 1300 m hosszú Gulipán-tanösvényen. Az 52-es főútról a nemzeti park-igazgatóság állattartó telepénél kell lefordulni szintén a 42-es km-nél, a telepnél parkolási lehetőség is van. A libalesre érdemes távsöveget hozni.

Fotó: Kalotás Zsolt

OKTÓBER

Október 6-7. Nemzetközi Madármegfigyelő Napok

Október első hétvégéjén rendezik meg a madármegfigyelő napokat egész Európában. Ezen a napon nem bújhat el egyetlen madár sem előlünk, felférjük a területen előforduló összes madárfajt. A távcsövet senki ne hagyja otthon!

Helyszínek: Péteri-tó: Molnár László 30/4884-549; Alpári-rét: Bártol István 30/4884-539;

Kelemen-szék: Sági Tamás 30/4884-574; szegedi Fehér-tó:

Ábrahám Krisztián 30/638-0297;

Császártöltési Vörös-mocsár:

Agócs Péter 30/4884-587; **Kolon-tó:**

Biró Csaba 30/4884-4540;

Bácsalmási víztározó: Tamás Ádám, +36 30/450-9227

További információ: www.knp.hu; www.mme.hu A részvétel ingyenes.

Október 6. Geotóp Nap – Mesélő kövek Csólyospáloson

Mindazokat, akik kíváncsiak arra, mit rejt a föld mélye, miről árulkodnak a kőzetek, miként jöttek létre a felszínformák, várjuk Csólyospáloson! A Csólyospálosi Földtani Feltáráshoz szervezett geotúra során lehetőség nyílik az Alföld egyetlen szilárd építőkövét bemutató „Varangyó tanösvény” bejárására, valamint bepillantást kaphatunk a kőfejtés és a hagyományos paraszti életmód eszközeit őrző Helytörténeti Gyűjteménybe is.

Találkozó: 10:00, Csólyospáloson, a Helytörténeti Gyűjtemény előtt (Korona u. 1.)

Információ, jelentkezés: Balázs Réka, +36-30/4884-588, balazsr@knp.hu; Somogyi István, +36-30/4884-534, somogyii@knp.hu A részvétel ingyenes.

Október 9. Ótőrai zöldtea a Természet Házában

Harmóniában a természettel – bemutatkozok a Bóna család, Kiskunsági Nemzeti Parki Termék védjegyes termelő.

Időpont: 17:00 óra

Helyszín: Természet Háza, Nagyterem (6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19.)

Az előadáson a részvétel ingyenes.

Október 20. Őszerdő- túra a tőserdei Kontyvirág tanösvényen

Az őszi erdő szépségeiben, a nyugovóra készülődő természetben gyönyörködhetünk. Megismerkedünk az őszi termésekkel, gombákkal.

Találkozó: 9:30, Lakitelek, szabadstrand, a Holt-Tisza hídjánál

Részvételi díj: felnőtt 900 Ft, diák és nyugdíjas 600 Ft, családi 2000 Ft

Információ, jelentkezés: Bártol István, +36-30/4884-539

Október 20. A Táj Nemzetközi Napja- „társéta” a buckák között

Megismerjük a Fülöpházi-buckavidék tájtörténeti múltját és tájértékeit. Az élővilág sajátosságai mellett a tanyai gazdálkodásról, a kisparcellás kertművelésről, a homokfásításokról, homokmegkötésekről, hajdani fürdőhelyekről és a szárazodásról is szó lesz. A túra hossza 8-10 km.

Találkozó: 9:00, a Naprózsa Erdei Iskola parkolójában (az 52-es út 20. km szelvényében az erdei iskolát Természetvédelmi Oktatóközpont feliratú tábla jelzi)

Részvételi díj: felnőtt 900 Ft, diák és nyugdíjas 600 Ft, családi 2000 Ft
Információ, jelentkezés: Dóka Richárd, +36-30/994-7467, dokar@knp.hu

Október 20. és 27. Őszi darulesek a szegedi Fehér-tónál

A Tisza-völgyi bemutatóház megtekintése után a tórendszer ideális pontján bevárjuk a darvak esti behúzását. Reményeink szerint madarak tízezrei húznak el a fejünk fölött a felkelő hold felől a lemenő nap irányába.

Találkozó: 15:00, a Tisza-völgyi Bemutatóháznál (az E5 főút 158-as km-szelvényénél.)

Részvételi díj: felnőtt 900 Ft, diák és nyugdíjas 600 Ft, családi 2000 Ft

Információ, jelentkezés: Ábrahám Krisztián, +36-30/638-0297, abrahamk@knp.hu

Vezetett túrák a Kolon-tónál:

Túrák maximum 15 fős csoportok részére, előzetes időpont egyeztetéssel, az év bármely napján!

EGÉSZ NAPOS PROGRAM A KOLON-TÓNÁL

A látogatók megismerkedhetnek a Kolon-tó élővilágával, természeti értékeivel. Az útvonal körülbelül 20 km hosszú.

Részvételi díj: 23 000 Ft/csoport

További információk, jelentkezés: Biró Csaba, 30/488-4540,

kolonvilag@kolon-to.com

Október 28., november 2., 3. és 4.
Őszi darulesek a szegedi Fehér-tónál

Találkozó: 14:00, a Tisza-völgyi Bemutatóháznál (az E5 főút 158-as km-szelvényénél).
Figyelem, a találkozó időpontja ezeken a dátumokon nem 15:00 óra!
Részvételi díj: felnőtt 900 Ft, diák és nyugdíjas 600 Ft
Információ, jelentkezés:
Ábrahám Krisztián, +36-30/638-0297, abrahamk@knp.hu

November 13.
Őtórai zöldtea a Természet Házában

Rovartani érdekességek a Kiskunsági Nemzeti Parkban
Előadó: Enyedi Róbert, zoológiai referens
Időpont: 17:00 óra
Helyszín: Természet Háza, Nagyterem (6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19.)
Az előadáson a részvétel ingyenes.

Gyógynövény Klub
a Természet Házában

Polyák Péter, gyógynövény botanikus vezetésével klubfoglalkozásokon ismerkedhetünk meg a gyógynövények érdekes világával.

Időpontok ebben az évben: október 24., november 14., december 5.

A klub mindegyik napon 18:00 órakor kezdődik.

Helyszín: Természet Háza (6000 Kecskemét, Liszt Ferenc u. 19.)
A rendezvény ingyenes.

NOVEMBER

November 10.
VII. Fehértavi Darvadozás

A Hortobágy után a hazai daruvonulási útvonal legfontosabb állomása a Szegedi Fehér-tó környéke. A november derekán itt tartózkodó darvak száma eléri a 30-40 ezret. E rendkívüli természeti látványosság alkalmából rendezzük meg évek óta a Fehértavi Darvadozás - a madárvonulás Dél-alföldi ünnepe elnevezésű rendezvényünket.

Helyszín: Postakocsi csárda (Szatymaz)
Részletes program: www.knp.hu, www.facebook.com/KiskunsagiNemzetiPark
Információ: Albert András, +36-30/481-2887, darvadozas.knpi@gmail.com
A program ingyenes.

November 17., 18. és 24.
Őszi darulesek a szegedi Fehér tónál

Találkozó: 13.30, a Tisza-völgyi Bemutatóháznál (az E5 főút 158-as km-szelvényénél)
Részvételi díj: felnőtt 900 Ft, diák és nyugdíjas 600 Ft, családi 2000 Ft
Információ, jelentkezés:
Ábrahám Krisztián, +36-30/638-0297, abrahamk@knp.

DECEMBER

December 8.
Mikulás napi buckatúra a Fülöpházi buckavidéken

Találkozó: 9:00, a Naprózsa Erdei Iskola parkolójában (az 52-es út 20. km szelvényében az erdei iskolát Természetvédelmi Oktatóközpont feliratú tábla jelzi. (GPS: 46°52'6,737"E, 19°25'33,075"K)
A túra végén meleg teára invitáljuk a résztvevőket a Naprózsa Házba.
Mikulás sapkát viselőknél a túra ingyenes.
Információ, jelentkezés: Gilly Zsolt, +36-30/4884-565

TÚRA A BIKATOROK TANÖSVÉNYÉN

Körülbelül 4 órás program a Kolon-tónál, ahol a látogatók megismerkedhetnek a Kolon-tó élővilágával, természeti értékeivel. Az útvonal körülbelül 5 km.
Részvételi díj: 12 000 Ft/csoport
További információk, jelentkezés:
Bíró Csaba, 30/488-4540, kolonvilag@kolon-to.com

Kiskunsági Nemzeti Park

VII. FEHÉRTAVI DARVADOZÁS

*A madárvenulás
dél-alföldi ünnepe*

2018. november 10.

Rendezvényközpont: Postakocsi Csárda
(6763 Szatymaz, IV. kerület 130.)

Programok:

6:00 Hajnali túra a Fehér-tóhoz. Találkozó és indulási helyszín: Macskási gye

8:00-13:00 Kisvonatozás a Fehértavi Halvasúton.

A Fehértói Halászcárdától minden egész órákor indul kisvonat a KNPI Kutatóházig. (Ára: 1000 Ft/fő)

9:00-13:00 Madárgyűrzési bemutató. Helyszín: Szalakóta Tanya (régiben Ikerház)

9:00-15:00 Játsszóház és kézműves foglalkozások, természetrajzi előadás a darvakról, helyi termék bemutató, bábos mesesarok, a Szegei Vadspark bemutatkozása, lovaskocsizás.

A lovaskocsizás ára 200 Ft/fő, a kocsinál kell fizetni.

11:00 Bemutatkozik Samu, a KNPI méreg- és tetemkereső kutyája

11:00 „Daru futás” félmaraton indítás

12:00 Gyermekrajz pályázat eredményhirdetése

13:00 „A madarak világa” – Tóth Gábor madár bemutatója

15:00 „Daru búcsúztató” – túra a Fehér-tó esti darumozgalmának megtekintésére.

Indulás: Macskási gye

18:00 Az előző nap indult **Fotós futam eredményhirdetése** és vetítés a nap képeiből

Szombaton a rendezvény helyszínei között közlekedő kisbuszt is igénybe lehet venni!

